

Nieuwsbrief
Special ouderbetrokkenheid
GMR Comprix

SCHOOLJAAR 2021-2022 MAART 2022



THEMA AVOND 1 MAART

Afgelopen dinsdag, 1 maart was de themabijeenkomst van de GMR in it Buorskip in Beetsterzwaag. Aan deze hybride bijeenkomst namen 16 mensen online deel en 26 mensen waren aanwezig in Beetsterzwaag. Het onderwerp van deze avond was ouderbetrokkenheid. Lotte van der Goot van het CPS leidde het onderwerp in. Helaas viel het geluid een paar keer uit, maar gelukkig konden de online deelnemers wel meedoen aan de gespreksronde. In kleine groepen is gesproken over adviezen aan directie en bestuur. Wat betekent ouderbetrokkenheid en hoe bouwen we die weer op na alle coronamaatregelen? Lotte had de websites van verschillende scholen en van Comprix doorgelicht op het onderwerp. Dit gaf ook aanleiding tot uitwisseling onderling. In deze nieuwsbrief de hand-out van het CPS en een artikel uit de Volkskrant van zaterdag 19 februari, waarin ouderbetrokkenheid wordt besproken en een korte opsomming van de eerste adviezen.

Woordwolk van de Mentimeter met de vraag aan welke woorden je denkt bij ouderbetrokkenheid



THEMA-AVOND GOED BEZOCHT

LASTIGE OUDER: ZO GEK NOG NIET

Artikel Volkskrant 19 februari 2022

ONDERZOEK

De lastige ouder is zo gek nog niet

Kritische ouders - meestal stads en hoogopgeleid - vragen veel tijd en aandacht, blijkt uit een enquête van *de Volkskrant* onder leerkrachten. Toch moeten scholen ermee leren omgaan, vinden ook mensen binnen het onderwijs. Want de mondige ouder heeft vaak wel degelijk een punt.

Mirjam Schottelndreier en Maarten Albers18 februari 2022, 17:30



Beeld Jiri Büller

Ouders zien hun kinderen volgens de leraren te veel als prinsjes en prinsesjes.

In een klaslokaal van basisschool De Ploeg in Apeldoorn bespreekt de 12-jarige Bjorn zijn voortgang in groep 8 met zijn moeder Jolanda Wisse en met leraar Ben Buitenhuis. Bjorn deed het de afgelopen jaren best goed op school, alleen rekenen ging in groep 6 voor geen meter. Inmiddels regent het, jawel, tienen. Zijn moeder: 'Bizar.' Zijn leraar: 'Waar hoop je straks naartoe te gaan?' Bjorn: 'Het liefst havo. kans is nu groot dat dat gaat lukken. Leraar Buitenhuis, half grappend: 'En, dat is je zomaar overkomen of is je gedrag veranderd?' Bjorn, stoer: 'Het is me gewoon overkomen.' Moeder Wisse: 'Nou, volgens mij weet je heel goed hoe het is gekomen. Dat kwam door de juf die vorig jaar in groep 7 tegen je zei: dit is je laatste kans, als jij naar de havo wil, moet je er nu écht aan gaan trekken. Toen ben je gaan werken. Daarvóór geloofde je het wel.' De leraar: 'Je weet het, hè: de enige die iets kan veranderen, ben je zelf.' De moeder: 'Je hebt ook je eigen verantwoordelijkheid, en die heb je genomen.' Bjorn grijnst; halverwege groep 8 gloort zijn favoriete middelbare school aan de horizon.

Het is misschien geen spectaculair tafereel, vlak voor de door de coronalockdown vervroegde kerstvakantie, maar wel typerend voor de aanpak op De Ploeg. Met ouders en kinderen wordt open en direct gecommuniceerd. Afspraken worden in de driehoek leraar-

-ouder-kind gemaakt en vervolgens in een digitaal dossier vastgelegd. Staat er iets dat niet correct is? Dan wordt het in onderling overleg aangepast.



Bjorn, zijn moeder Jolanda Wisse en docent Ben Buitenhuis samen in gesprek over de schoolresultaten.

'De openheid van zo'n dossier is een pluspunt', zegt Maaike Heuvelhorst, directeur van De Ploeg. 'Als docent heb je toch vaak je aannames over een kind. Je gaat nu nog beter nadenken en zorgvuldiger formuleren omdat de anderen meelezen.' De communicatieve aanpak heeft ook een naam: Ouderbetrokkenheid 3.0. De kern ervan, aldus Heuvelhorst: 'Wij zien ouders als partners, niet als een last.' Opvallend, want in het basisonderwijs hoor je geregeld dat ouders 'veeleisend', 'mondig' en soms echte lastpakken zijn. Vooral in groep 7 en 8, als kinderen de roemruchte cito- of andere eindtoets naderen en de leraar de knoop doorhakt met een schooladvies, kan het er tussen school en ouders hard en onaangenaam aan toegaan. *Havo is geen optie* is de veelzeggende titel van het boek dat Martje van der Brug in 2013 schreef over het slag ouders voor wie de lat hoog ligt.

Lastige gesprekken

Om te onderzoeken hoe vaak leerkrachten met de 'lastige ouder' te maken hebben en hoe zij ermee omgaan, hield *de Volkskrant* in de eerste helft van dit schooljaar een enquête onder leraren in het basisonderwijs. De vragenlijst is 628 keer ingevuld. Om met het goede nieuws te beginnen: veruit de meeste ouders zijn volgens de deelnemers aan het onderzoek op een positieve manier betrokken bij de ontwikkeling van hun kind. Op veel scholen is de eisende ouder wel bekend, maar leraren haasten zich te benadrukken dat die in de minderheid is. Tegelijkertijd zeggen ze wel dat de druk van ouders op de school de afgelopen vijf jaar - zowel in frequentie als in lastigheid - is toegenomen. De mondige ouder lijkt meer voor te komen in steden dan in landelijke gemeenten. Ook speelt het opleidingsniveau mee: veel leerkrachten merken op dat hoogopgeleide ouders mondiger zijn dan laagopgeleide. Zoals een leraar zegt: 'Een vmbo-advies is voor hen echt geen optie.'

Wat opvalt in de enquête: slechts 4 procent van de leraren voelt zich 'voorbereid' op de omgang en samenwerking met ouders. Ondanks dat de 'kennisbases' van de lerarenopleiding basisonderwijs melden dat de leraar wordt voorbereid op educatief partnerschap, goede communicatie met ouders (met

diverse achtergronden) en her en der op pabo's wordt geoefend met gesprekstechnieken en rollenspellen. Ook zegt maar een op de vijf leraren dat de school iets over oudercommunicatie op papier heeft staan.

Toch is de lastige ouder niet het grootste probleem voor leerkrachten op de basisschool. Gevraagd naar wat de meeste werkdruk geeft, komen de hoge eisen van ouders pas op de vijfde plaats. Veel belangrijker zijn het grote aantal leerlingen dat meer aandacht nodig heeft, de vele vergaderingen en administratieve taken en de grote klassen. Sommige leraren menen zelfs dat de oorzaak van veel problemen die ze met ouders hebben ligt in het lerarentekort. Hierdoor daalt de kwaliteit van het onderwijs en hebben leerkrachten die er wel zijn minder tijd om ouders bij te praten. De gebrekkige communicatie, als gevolg van de werkdruk, is de bron van veel moeilijkheden. Helaas, zeggen leerkrachten, schieten veeleisende ouders zichzelf ook vaak in de voet. Doordat ze veel tijd opeisen, staan ze een goede lesvoorbereiding in de weg en schaden zo de kwaliteit van het onderwijs. In het algemeen vinden leerkrachten dat ouders vaak te veel op hun eigen kind gericht zijn en moeite hebben het grotere geheel te zien. Als ouders al oog hebben voor andere kinderen, dan vaak in de trant van 'mijn kind wil niet naast dat kind zitten' of 'dat kind pest mijn kind'. Lastige gesprekken gaan, zolang het schooladvies nog niet in zicht is, daarom vaker over het gedrag van kinderen dan over de schoolprestaties. Waarbij de ouder vaak moeilijk kan geloven dat hun kind op school ander gedrag vertoont dan thuis of niet altijd de waarheid spreekt. Meestal, leert de enquête, neemt een goed gesprek de spanningen weg. Hoewel dat een hoop gedoe ('ellenlange oudermails') kan schelen, kost het voorbereiden en voeren van zo'n gesprek opnieuw tijd en energie. Lastige of mondige ouders hebben dus zeker invloed op de werkdruk van leerkrachten.

Ouderbetrokkenheid 3.0

Op de Apeldoornse basisschool De Ploeg herkent directeur Heuvelhorst het probleem tussen school en ouder. 'Mijn ervaring is dat de meeste conflicten ontstaan door gebrekkige communicatie. Als je ouders vanaf het begin meeneemt en duidelijk bent, loopt alles op en rond school niet alleen soepeler, het versterkt het onderwijs. Als de verhouding goed is, kun je een ouder bijvoorbeeld makkelijker vragen thuis ook te blijven lezen met hun kind. En dan ga je samen leeskilometers maken.'

Een bijeenkomst bij studiecentrum voor onderwijsontwikkeling CPS opende het team de ogen. Leraar Buitenhuis: 'Op die studiedag bladerde de begeleider door onze schoolgids en zei: wat is eigenlijk de rol van ouders bij jullie? Nou, wij vonden die heel wat: ze begeleidden kinderen op schoolreisjes en reden ze naar de schouwburg.' Maar dat bleek niet het goede antwoord.

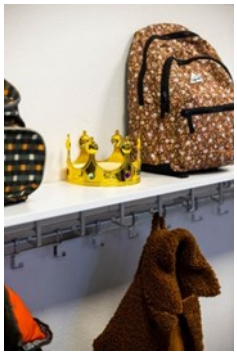
Peter de Vries, de bewuste CPS-begeleider en tegenwoordig zelfstandig trainer, legde hen het idee achter Ouderbetrokkenheid 3.0 uit. Hoezeer scholen ook medezeggenschap voor ouders opzetten, de

school blijft vaak de zender van informatie naar ouders, die dan de hakken in het zand zetten (‘Hoezo? Wat nu weer? Mooi niet’). De Vries: ‘Niet erg constructief. Als je zenden en ontvangen nu eens vervangt door ‘samenwerking’, stap drie? Dat was de simpele gedachte erachter.’ Vanaf dat moment veranderde de sfeer op De Ploeg. Jolanda Wisse, naast moeder ook lid van de ouderraad, maakte de omslag van nabij mee. ‘De vorige directeur was ook goed hoor, maar er was toch meer afstand. De school bepaalde alles. Nu is de houding opener en word je als ouder uitgenodigd met ideeën te komen. Niet dat het dan altijd doorgaat, maar dan hoor je wel waaróm niet.’ Elkaar respecteren en serieus nemen, dat betekent ook dat vanaf groep 1 alle leergesprekken met het kind erbij worden gevoerd. Moeder Wisse ziet het voordeel. ‘Aanvankelijk zat Bjorn in groep 6 alleen maar te klagen dat zijn juf onzin vertelde of dat het niet waar was dat zijn rekenen niet goed ging. De boodschap kwam pas echt binnen toen we met zijn drieën om de tafel gingen. Er werd niet óver hem gesproken maar mét hem. Inderdaad, hij voelde zich serieus genomen.’
Hoe simpel, en harmonieus. ‘Nou’, lacht directeur Heuvelhorst, ‘denk niet dat er hier nooit wat is. Aan het begin van de coronacrisis en vooral bij de eerste schoolsluiting ging het er niet zachtzinnig aan toe in sommige appgroepen.’ Op De Ploeg wordt met ouders onder meer gecommuniceerd in het digitale oudersysteem Parro. Niettemin waren sommige ouders niet tevreden over de aangekondigde maatregelen of de verstrekte informatie. En dat leidde tot gemor. ‘In elke klas houdt een klassenouder de vinger aan de pols en informeert ons als er iets speelt wat wij niet doorhebben. Zoals in zo’n appgroep. Toen we hoorden dat er echt kwetsende dingen rondgingen, hebben we gezegd: kom dan bij ons met je kritiek en zeg het niet achter onze rug. Respect en openheid moeten er op alle niveaus zijn.’ Gevolg: een ouder met een excuus-bosje-bloemen op het schoolplein.

Kwaliteitskaarten

In de ‘onderhandelingssamenleving’ die aan het eind van de 20ste eeuw opkwam, zijn de school en de ouder hun vanzelfsprekende gezag kwijtgeraakt. ‘Autoritair’ raakte uit de mode, ‘democratisch’ kwam in. Maar stonden ouders vroeger echt altijd met de hoed in de hand naar de — toen hooggeleerde — bovenmeester te luisteren, en kreeg een kind dat op school was gestraft thuis nog een pets na? Peter de Vries mag graag de voor leraren idyllische situatie relativeren waarin de leraar nog aanzien had en de ouder gedwee was. Een krantenknipsel uit 1886 uit de *Nieuwe Zaansche Courant* laat iets anders zien: ‘De ouders mogen het den onderwijzers soms lastig maken’, begint het artikel, om verzoenend te eindigen met: ‘waar school en huisgezin samenwerken, kan men goede vruchten verwachten.’
Socioloog Mieke van Stigt kijkt al jaren beroepsmatig naar de rol van de ouder in het onderwijs en breekt graag een lans voor de ‘lastige’ ouder. Omdat het haar steekt dat de scholen wel eens vergeten dat zij de regels bepalen, een bestuur en experts in huis hebben en, kortom, de ‘definitiemacht’ hebben. Van Stigt: ‘Neem dat idee van de ouder als opvoedpartner. Die ouder heeft meestal geen benul, omdat de

Communicatie vanuit school vaak ronduit belabberd is. Partner? Misschien, maar zelden een gelijkwaardige. Als klagende ouder kun je eigenlijk niets. Zelfs bij de inspectie, die geen individuele klachten behandelt, kun je niet terecht.'



' Het is logisch dat je je kind een goede startpositie wilt geven', zegt socioloog Mieke van Stigt.
Beeld Jiri Büller

Vanaf het einde van de jaren tachtig is het onderwijs met de neoliberale wind meegewaaid. Tekenend voor de tijdgeest is het rapport *De bedrijvige school* van de onderwijsbond Abop (nu AOb). Scholen golden voortaan als zelfstandige ondernemingen die moesten concurreren op de scholenmarkt. Het meten van prestaties en het aanbieden van 'kwaliteitskaarten' voor bewust kiezende ouders waren er onderdeel van. De school moest 'leveren', van ouders werd een kritische consumentenhouding verwacht. Schoolbegeleider De Vries wijst op de uit het bedrijfsleven overgenomen 'tevredenheidsonderzoeken' als maatstaf voor het onderwijs. 'Dan máák je van de ouder natuurlijk een 'Bol.com-klant'. Omgekeerd is het dan evenmin vreemd dat leraren protesteren: hallo, wij zijn een pedagogische instelling, geen koekjesfabriek!'

Behalve socioloog is Van Stigt ook moeder. De 'lastige ouder' ziet zij als een nevenproduct van jaren neoliberaal beleid, waarbij in het onderwijs de doorstroming van vmbo naar havo ook nog eens is bemoeilijkt. Van Stigt: 'Je bent in deze maatschappij als ouder zelf verantwoordelijk voor het succes of falen van je kind. Logisch dat je je kind een goede startpositie wil geven. Maar als je iets onderneemt, bijvoorbeeld als een klas al vier wiskundeleraren zag komen en gaan, dan ben je 'elitair' bezig. Wat wil men van mij? Moet ik me erbij neerleggen dat dingen misgaan of mag ik als 'opvoedpartner' er iets over zeggen? En mag ik voor mijn kind opkomen of ben ik dan die claimende burger die met zelf betaalde bijles ook nog eens de kansenongelijkheid vergroot? Of je doet je kind tekort, of je doet aan valsspelen. Als ouder kun je het eigenlijk nooit goed doen en dat vind ik echt een groot probleem in het onderwijs.'

Intimiderende ouders

In de *Volkskrant*-enquête beklaagt menig, vaker jonge, leraar zich over de 'intimiderende' of 'denigrerende' houding van ouders. Een leraar: 'Ik begrijp de zorgen van ouders wel, maar de toon waarop dit soort gesprekken wordt gevoerd, is vaak stuitend.' Zeker 16 procent van de leraren heeft wel eens

meegemaakt dat ontevreden ouders (dreigen) juridische stappen te ondernemen tegen de school. Ouders zien hun kinderen volgens de leraren te veel als 'prinsjes en prinsesjes', die vooral moeten doen waar ze zin in hebben. De ouders zijn druk en hebben maar beperkt tijd voor hun kinderen. In die tijd willen ze niet al te veel regels opleggen, maar het vooral leuk hebben met hun kind. Ouders verwachten daarom dat de school bijspringt in de opvoeding en de nodige rust, reinheid en regelmaat aanbrengt. Maar als het verschil tussen school en thuis te groot wordt, kan dat tot spanningen leiden. Een geïrriteerde leerkracht uit de middenbouw: 'Veters strikken, sorry, dat mogen ouders aanleren, daar zijn wij niet voor.' Andersom blijkt uit de enquête dat de verwachtingen die leerkrachten van ouders hebben ook erg hoog zijn. Zó hoog, dat het moeilijk is voor ouders eraan te voldoen. Nagenoeg alle leerkrachten verwachten dat ouders betrokken zijn bij het onderwijs van hun kind en bij de school, dat ze vertrouwen hebben in de capaciteiten van de leerkracht en waardering hebben voor hun werk.

'Rodewijnmail'

Peter Zaagsma is vader van drie schoolgaande kinderen en na een 'loodzwaar' coronajaar toegetreden tot de medezeggenschapsraad van De Ploeg. Hij heeft een pittige baan in het bedrijfsleven en is gescheiden. 'Als ouder sta je je kostbaarste bezit, je kind, af aan school, dus dan wil je natuurlijk wel weten hoe het er daar aan toegaat.' Zijn eerste indrukken in de medezeggenschapsraad: 'Je merkt dat school en bedrijfsleven wel twee verschillende werelden zijn. Soms denk ik: wat zitten jullie te klagen? Wat zij lastig vinden, vind ik niet zo moeilijk.' Wel heeft Zaagsma tijdens de weken van thuisonderwijs in coronatijd ontdekt dat je echt moet leren geduld op te brengen om te kunnen lesgeven en dat rustig blijven de beste houding is om een kind iets bij te brengen. Zijn respect voor het leraarsvak is gegroeid. Voor de frictie tussen ouders en leerkrachten — ouder wil van alles van school ('en vooral voor zijn eigen kind', zoals menig leraar sneert), terwijl de school hoopt op meer inzet van ouders ('Het zijn altijd dezelfde ouders die de handen uit de mouwen steken') — ziet hij wel een verklaring. 'Voor een leraar is onderwijs werk, voor een ouder is het emotie.' Zo kan het dat een verbolgen ouder die overdag geen tijd heeft voor overleg met school, er 's avonds eens goed voor gaat zitten en, zoals het in vakbondskring heet, een 'rodewijnmail' tikt. Daar zit een vermoeide leerkracht tegen bedtijd niet op te wachten.

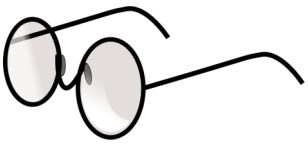
Het zijn verschijnselen van een 'democratiseringsproces zonder spelregels', zegt De Vries. Iedereen doet zijn best, scholen slaan prachtige participatieretoriek uit — op de hak genomen met de 'participizza' in de tv-serie *De Luizenmoeder* — maar gaan snel voorbij aan wat ouders beweegt. De Vries: 'Het valt mij vaak op dat leerkrachten van ouders een 'realistische kijk' op hun kind verwachten. Dat ze hún kijk bedoelen, vergeten ze. Zoals ouders soms niet snappen dat hun kind op school ander gedrag vertoont dan thuis.'waarom ze hier graag willen komen werken, hoor ik: omdat bij jullie de sfeer zo goed is.'

OVER DE ENQUÊTE

Bij het onderzoek over de spanningen tussen basisschoolleerkrachten en ouders is gebruik gemaakt van een enquête onder die eerste groep. De enquête is verspreid via een oproep op de website van de Volkskrant, en via de sociale mediakanalen van de Volkskrant, onderwijsadviseur Peter de Vries, AOb-bestuurder Thijs Roovers, CNV-voorzitter Danielle Woestenberg en onderwijsbond Leraren In Actie.

586 leerkrachten vulden de vragenlijst volledig in. De 38 vragen gingen over gesprekken met ouders, de ervaren druk vanuit ouders, de gevolgen daarvan, de mate van ondersteuning die leerkrachten ontvangen, hun verwachtingen van ouders, en de rol van het schooladvies. De geënquêteerden hadden de mogelijkheid de vragenlijst anoniem in te vullen, maar hun werd wel gevraagd naar informatie over hun school en klas. Ter aanvulling zijn met zes leerkrachten uit de enquête vervolggesprekken gevoerd, waaronder met Ben Buitenhuis van PCBO De Ploeg.

De resultaten van de enquête kunnen niet als representatief worden genomen voor alle basisschool-leerkrachten in Nederland. We hebben alleen ervaringen beschreven als meer respondenten een vergelijkbare situatie hadden ingevuld. Door het hoge aantal respondenten, hun verspreiding over het land en de vele gedeelde ervaringen geeft het onderzoek een goed inzicht in de ervaringen van basisschool-leerkrachten



Adviezen

- Communiceer over wat er in de klas gebeurt; wat is er aan de orde tijdens de lesdag?
- Gebruik een digitale vorm om snel met ouders te communiceren
- Comprixscholen straal uit dat je bij 1 organisatie hoort en dat ouderbetrokkenheid daarin belangrijk wordt gevonden
- Heldere verwachtingen hebben is belangrijk voor leerkracht, ouder en kind
- Houd gesprekken met het kind erbij, zodat de betrokkenheid bij elkaar zichtbaar wordt
- Zet de uitslag van een enquête op de site(it Ambyld als voorbeeld)

Wie nog meer informatie wil of graag dieper in de materie wil duiken kan contact opnemen met het CPS. Hier de contactgegevens. Bijlage: de hand-out van Lotte is toegevoegd als bijlage bij deze nieuwsbrief.
De GMR hoopt dat we met dit onderwerp een bijdrage hebben kunnen leveren aan het weer opbouwen van het "schoolleven" voor ouders, leraren en kinderen.



Lotte van der Goot

Adviseur en trainer CPS
E-mail: l.vandergoot@cps.nl

